

SPOMIENKA NA SLAVOMILA STROHSA (1926 - 2001)

Koncom minulého roka zomrel v Prahe český historik filozofie, dlhoročný pracovník oddelenia dejín filozofie FÚ ČSAV, v období konsolidácie protizákonne pozbavený publikačných práv a možnosti dať verejnosti na vedomie výsledky svojej tvorivej aktivity, PhDr. Slavomil Strohs, CSc. Nežná revolúcia 1989 prišla neskoro, zastihla ho už v dôchodku. Jednako ho novoustanovený FÚ ČAV pozval na spoluprácu a dal mu príležitosť realizovať aspoň niektoré zo svojich zreých štúdií.

Meno Slavomila Strohsa nie je neznáme ani starším kolegom na Slovensku. Patril od polovice 50. rokov ku skupine českých historikov filozofie (R. Kalivoda, J. Zmr, I. Dubský, J. Černý, J. Kosek), s ktorými oddelenie dejín filozofie FÚ SAV v Bratislave spájala spoločná úloha štátneho plánu výskumu až do r. 1968: *Výskum dejín českého a slovenského filozofického myslenia*. K úlohe patrili nezabudnuteľné pracovné semináre o metodologických otázkach dejinného výskumu. Odohrávali sa raz v Bratislave a Smoleniciach, inokedy v Prahe a Libliciach alebo v Brne u sympatických moravských kolegov. V ich atmosfére sa sformovali okrem odborných princípov aj mnohé priateľstvá, ktoré pretrvali aj ťažkosti tohto tímu v roku 1970, keď boli takmer všetci z vedeckej práce a možnosti publikovať odsunutí.

S. Strohs nikdy nechýbal na týchto stretnutiach svojou aktívnou účasťou. Vzhľadom na svoju výskumnú úlohu zahrnujúcu aj osobnosti slovenských reprezentantov marxizmu (L. Szantó, A. Sirácky, D. Okáli, V. Klementis, L. Novomeský) mal osobitne dobrý vzťah k Slovensku a najmä k Smoleniciam. Priamo familiárne priateľstvo udržiaval do smrti s Júliusom Strinkom a Filozofickým ústavom, ako aj s autorkou tejto posthumnej spomienky.

Od počiatku tvoril dôležitý článok spomenutého výskumu, keďže vstúpil do neho s vtedy vysoko aktuálnou témou *Marxisticko-leninská filozofie v Československu medzi dvoma svetovými vojnami*. Jej prvú verziu obhajoval ako doktorskú dizertáciu (1952), postupne sústreďoval okolo tejto témy menšie aj väčšie práce, v ktorých prehlboval a precíznejšie podoby svoje predchádzajúce koncepcie tak, ako mu rástol pramenný výskum a rozširoval sa jeho intelektuálny obzor.

Azda nebude od veci uviesť v tejto súvislosti skutočnosť, že návrh na výskum československej filozofie podal pôvodne zakladateľský predseda ČSAV Zdeněk Nejedlý. V jeho ideologicko-politickom ponímaní marxistickej filozofie mal výskum podporiť predovšetkým národnú hrdosť a socialistické vlastenectvo Čechov a Slovákov. Účastníci tímu, ako generácia, v ktorej ešte žili odborné ambície nedávneho univerzitného štúdia (1945-1950), videli svoju úlohu celkom inak: ako formu kriticky sa vyrovnáť s dobovým úpadkom filozofie Stalinom redukovanej na poučky a citáty klasikov marxizmu-leninizmu; ako príležitosť prostredníctvom dejín filozofie prispieť k oživeniu samej filozofie v jej univerzálnom zmysle a protirečivej jednote smerov. No najmä videli v tomto výskume kritiku Ždanovovej schematickej koncepcie dejín filozofie ako boja materializmu s idealizmom. Napokon súbežne sa chceli vysporiadať s metodológiou

pozitivisticko-idealistickej formy staršej filozofickej historiografie u nás. Pritom ako metódu volili platformu marxovských princípov, kategórií dialektickej metódy, ktoré už boli ex offio dané.

Do takto vymedzeného rámca výskumu vradil Strohs všetky svoje štúdie a už spomenutú monografiu (vydanú v r. 1962) až po veľkú antológiu z dejín českej a slovenskej marxistickej tvorby nazvanú *Filozofia a revolúcia* (1983, zostala v rukopise). Jeho včasný vstup do KSČ (1946), jeho solidarizácia s ideologickou nadstavbou krajiny sovietskych môže byť vysvetlená ako mladistvo povojnová utopická orientácia. Tá sa dá vysvetliť ako dôsledok raných zážitkov a poznania biedy moravsko-sliezskeho banického kraja v Orlovej, kde sa narodil. Tu poznal okrem biedy aj strasti etnicky zmiešaného regiónu, násilné vysťahovanie menšín po obsadení Tešína Poliakmi. K tomuto obdobiu svetonázorového kvasenia patrí Mníchov, rozbitie republiky, protektorát, fašizmus, hrôzy vojny a nádeje ľudstva po víťazstve spojencov. Pojem revolúcie mal v jeho filozofii vôbec v mladosti isté čaro, čaro nádeje na premenu sveta a spoločnosti k lepšiemu. V neskorších rokoch, keď sa KSČ s nim rozišla a *Revolúcia a filozofia* nemohla byť vydaná, ale aj rýchla spoločenská deprivácia po nežnej revolúcii ho presvedčili, že revolúciu netreba idealizovať.

Na druhej strane k svojej bádateľskej téme pristupoval Slavomil Strohs vždy vážne a racionálne, v duchu klasickej tradície pozitívneho hodnotenia toho, čo prospieva k pokroku ľudstva a naopak. Z toho vyplynulo pre neho to, že negatívne javy nemajú zostať ani v marxizme neprístupné kritike a odmietaniu: najmä ak ide o také otázky, ako sú princípy demokracie, tolerancie a práva na obhajobu a nezadateľnosť slobody jednotlivcov. Strohs prispel určite svojim filozofickým podielom k intelektuálnemu rozmeru revolučnej tváre pražského jara 1968.

Bolo už spomenuté, že v období konsolidácie bol Strohs pracovne a ľudsky degradovaný. Aj po roku 1989 sa mu podarilo z *Filozofie a revolúcie* vydať iba fragmenty. V jednom z nich, nazvanom *Cesta českej demokratickej inteligencie k filozofii marxizmu-leninizmu* (1989), vyslovuje názor, že "dejiny československej marxistickej filozofie predstavujú proces historickej indoktrinácie. Táto indoktrinácia sa odohrala vo sfére konatívnej (politika a ekonómia), esteticko-emocionálnej (umenie a literatúra) a kognitívnej (vedy a filozofia)".

Marxizmus, ktorý sa prezentuje ako doktrína, udržoval sa u nás - ako každá doktrína a doktrína všade - mocou. A potom to už nebola filozofia, v ktorej mladý Strohs videl jednu z ciest, implikujúcu cieľ, ktorým má byť čo možno najuniverzálnejšie humanizovanie nášho moderného ľudského sveta. Taký bol záver, ku ktorému Slavomil Strohs dospel.

Elena Városová